

מהר"ם

הגדה של פסח

בנעמ

פ"י על ע"ז דיינו שנהגדה על דרך דתת

המסדר הגדה קידר ע"ז דברים כמה ועלות

עוצה למקום וכו' עד וזנה לנו ציח
הנחירה ויס' להצונק בקרר הזה כמה דברים. א' מי
יחלל נבחרו ישמע כל חללתו. ועוד למע לא מנה
כמה עניינים כמו שליו ומי צאר וענני כבוד מלחמה
קיסון ועוב וכפי' הים ועמידה המעט ופאר עוצה
ולחצין כל זאה נקדים דברי הרענ"ס צסוף סלכות
השובה צמ"ט ויס' מקום שאלה הרי הקניה גזר ועבדים
ועינו וגוי ולמע כענשו המלרים ותחשובה כי לא
גזר הקדוש ציה על איה שדור ופואלין
לכל המלרי הא אין המלוח עליו ע"ט והרצ"ד חירן
שסס לא כיוונו צעבדים וכו' לקיים מלוח המקום ציה
אלא רפעסן עשו (חא פ"י הספוק ה' הלריק ואני
ועמי הרשעים שסוא כפל לשון אצל הילריק דין
הקב"ה עליו וא' ה' הוא הלריק מדוע כי אבי ועמי
הרשעים אכחנו כוונתנו לרשעה לא לקיים גזירה
המלך) ויס' עוד חירן על קוש"י הרענ"ס כמה שפי'
רש"י צפ' חקח כה אמר ה' אחיך ישראל וכו' וכן הוא
צמדס. . דפריעה חוב סבלוח לא לצד על ישראל ה'

אלא גם על צכי ישמעאל ועשו ופואלים למלרים מי
שמן לשר וסופט להפסעבד רק צי הלא גם עשו
וישמעאל לריכין להפסעבד ומשפט אחד לכס ולנו :
ועוד י"ל חירן אחר סגדול הממטיח יומר מהרגו כעו
שפי' רש"י על לא חסעב אדומי ועל פ' עמין ועואב
לח יצא צקחל ה'. וצמדס רבה מה מלרוע סעאל
וממחא אף פרעה טעאל ומעמאל. חה לא קיימו מלות
הסס. עוד משמעה הכחוצים צמיקר עוטס פרעה
ה"י על צמירק גזירק אה ה' והצב"ד לצו. אמכס
אחר העיין יס סחיהם לכל אחר ואחד מפסירוליס סכ"ל
על חירן הרענ"ס שאין הדור מקויס. קסה הא סבלוח
נגזר ועבדים וענו וגוי ארבע מלות סנה ויסרלל סה"י
רק רד"ו. סנים ע"כ ל"ל סה"י הגרחה ממחיל סן
אברהם צין הצהרים או מלידה יחאק ועליסס קא"י
כי גר יה"י זרעך וגוי ומילחק מוכה והולך ארבע
מלות וגוי אס כן הרי הדור עקויס מלידה והולך ארבע
הסלוח ה' סנה ע"ז אמר אלו הוליאנו ממלרים ולא
עשה צהס שפעיס דיינו ר"ל הוליאנו ממלרים ארבע
סעדיין לא נגמר סה' סנה ל"ל סמילחק מוכה סה'
סנה וא"כ ה' הדור מקויס ולמע עשה צהס שפעיס
קקוס"י הרענ"ס אף י"ל חירן הרצ"ד סכ"ל סכוונסס

השכל . ומס אמה אומר שהיה זה בלא הכנה מיוחדת
 באומה שיקבלו אלו המעלות וקבלו אה המעלות
 האלו האלהיים הגבוהה והשכינה אם קן ג"כ יכול
 להיות שיקבל הד"ח שכל האנושי בלא הכנה מיוחדת .
 אבל דבר זה בודאי לא יתכן . וכמו כן לא יתכן
 שקבלו ישראל דברים אלו בלא הכנה מיוחדת דנפשם .
 וראה שכל הדברים הפליונים צריכים להכנה בנפרק
 קמח דע"ז אמריק ה' מסיני בא וזרח משעיני למו
 וכחיב אלוה פתימן יבא מאי בעי בשעיר ומאי בעי
 בפארן אמר רבי יוחנן תלמד שהחזיר המורה על כל
 אומה ולשון ולא קבלו ע"כ . ולא מלאנו ששלת השם
 אליהם בניאים אלא שראה בהכנתם אם יש להם
 הכנה לתורה ולא מלא בם הכנה לתורה וזהו מיתון
 שלהם, כי בודאי הבעל חיים ממלא לקבל השכל מלד
 שאין הכנה לו לה . ולא נמצא הכנה באומות למורה
 כי אם בישראל שיש להם הכנה וכדכחיב אחר כך
 מימינו אט דש לנו :

ובפרק חין גדון תניא רבי מאיר אומר מפני מה
 נתנה תורה לישראל מפני שעזין הם מימינו
 אש דת לנו והניח רבי ישמעאל אומר אש דת לנו
 ראויים הללו לחל להם דת אש ע"כ . ודעו דת מפני
 שאין הכנה שלהם מוטבע בחמרי שלכך הם עוים כי
 הנפש היא פועלת והחומר מתפעל בלתי פועל . ומה
 שישראל עוים מורה שאין הנפש מוטבע כל כך בחומר
 ולכך הם עוים כי בכל עז יש כח פועל וכל מי שהוא
 בייטן מתפעל . וראויים גם כן שמתנתן להם דת אש
 שהטורה היא מתחבבה להם בעבור שהאש דק ורך
 החומר וראוי להתחבב ישראל שיש להם נפש נבדלת
 בלתי חמריית דת שכלי שקרא בשביל זה דת אש :

ובבורד"ש בא להם לישראל חמר להם רוצים אהם
 לקבל הטורה אמרו לו מה כחיב בה לא
 חרצה לא הנחף לא חגוב חמרו לו כל עצמו של חרצה
 חינה אלא לנפסם הנביות דכחיב ידו בכל יוד כל בו
 חין אנו רוצים לקבל הטורה . בא לו אלל אדום חמר
 להם רוצים אהם לקבל הטורה אמרו לו מה כחיב בה
 לא חרצה וכו' אמרו לו כל עצמו של חרצה אומה
 לרצות הנביות דכחיב ועל חרפק תחיה חין אנו רוצים
 לקבל הטורה בא לו אל עמון ופואב חמר להם רוצים
 לקבל הטורה אמרו לו מה כחיב בה חמר להם לא
 חרצה לא הנחף וכו' אמרו לו כל עצמו של חרצה
 אומה מיתוף דכחיב ותשרינה שתי בנות לומ מאביהן
 חין אנו רוצים לקבל וכן כל חרצה וחומה בשעת מתן
 חורה . הרי לך מנוצח שלא היו להם שום הכנה חרצה
 כי ישמעאל היה מוכן לנפסם הנביות ועשו לרצות ועמון
 ופואב נאזת . וצריך אל הדברים העליונים הכנה
 לכן לא היה ראוי להם חרצה כי אם אל ישראל יש
 הכנה אל חרצה . וכן שאר מעלות האלהיות חי חספר
 שהיו לישראל בלא הכנה . והנה הכנה חרצה חי
 חספר שקהא לנפלה שדבר זה חין צמטאן שהיה חף
 בדברים הנפטיים דבר לנפלה ומכל שכן בדברים
 החשובים האלהיים שחיה הכנה חרצה שיש בישראל
 לקבל המעלה האלהיים לחרצה . ואם נחפלה נפלה
 כמו

ככלי זהב וכו' משמני שהם יקרים ואינם נמצאים עם
 האדם קשים לקנותן כך דברי תורה קשים לקנותן
 מפני שרחוק לאדם שהוא חפשי השכל ובשביל זה נוח
 לאדם ג"כ ככלי זכוכית שכיון שהשכל נבדל מן
 האדם חפשי לכך נקל הוא הסרה ביותר, ומזה ענינו
 טוב לכתוב ראיה בגוריה גם כן כי ההכנה שהיה
 לישראל לקבל המעלה העליונה לא הסרה כמו בחדם
 שקהא השכל ונפשה שובב עד שכתח תלמודו כולו מכל
 מקום ההכנה חרצה שהוא מוכן לקבל התכמה לא
 נחפלה הימנו ומוכן לקבל כשחזר מדרשו . ק' כאשר
 ראינו בעם ישראל הכנתם לקבל מעלה עליונה כי לא
 היה דבר זה מקום בישראל מה שקבלו המעלה
 העליונה אשר זכרנו כי דבר זה חי חספר . האחד
 כי דבר שהוא במקרה חינו חמדי ואינו חמודי
 ובישראל היה נסים הרבה מאוד שלא תמצא לשאר
 אומות . וכן היו נמשכים בהפסק חינו עד שחי חספר
 לך לומר רק כי יש לישראל הכנה בעצמם לקבל
 המעלה העליונה מה שאין בשאר אומות כמו שיש
 בחדם מלד עצמו לקבל הכנה לקבל השכל והתכמה
 ועוד כי הדבר שהוא צמקס חינו טובל לומר שהוא
 במקרה חל דבר שהוא גניע לכלל האומה חין דבר
 זה במקרה ומלאנו נסים שהגיעו לכלל ישראל כיון
 ישיאם חזרים זכרן ומן חפלה סחורב והרבה שחיסטר
 וחין זה במקרה כי אם היה זה במקרה למה לא
 היה לשאר אומות ג"כ ולמה היה זה לאומה זרח
 בכללה ולא לתקתה או לחיזה חנשים . וכיון שחחמו
 ראינו הנשים נמשכים דוקא בישראל ולא בשום אומה
 והיו הנשים בכללות האומה חין זה רק שישראל
 מוכנים לקבל המעלה האלהית הנבדלת ולכך היו
 דביקים בעמלה אלהית עליונה שהיה הנפסם שלא
 צמקס רק ע"י נסים, ולא בשביל שהלכו שורב וחפלו
 ונפלהם הברייה מישראל בשביל חפלה כמו שיטולק
 השכל מן האדם כאשר הוא הולך שובב , הכנתו לקבל
 המושכלת חינה צמילה . כן חף שחפלה שחכינה
 מישראל ונחפלה המעלות שהיו לישראל, הכנתם מל
 זה לא נחפלה, כי מה שחפלה זה היה בשביל שחזכרים
 האלהיים הם קלי החסרה כמו שחפלה ראה מן
 שכל האדם . אבל החכמה על זה לא נחפלה כלל .
 וחמה מוכרה לומר שלא היה כל זה במקרה בישראל
 כי אם בשביל הכנה שבישראל לקבל המעלות כי חין
 חספר לומר שהיה דבר זה בלא הכנה כי כל דבר
 סכני צריך לו הכנה מיוחדת כי בודאי חומק האדם
 יש בו הכנה מיוחדת לקבל נפש המשכלת . וק'
 בעלי חיים יש הכנה בחומרים לקבל נפש המרגשת
 וכן בכל הדברים אשר הם צמטאן צריכים הכנה
 מיוחדת לקבלתם . ודבר כזה שהוא על כל המעלה
 שקבלו ישראל שיהיה שיהגסם שלא על פי חספר וחין
 יהיה דבר זה בלא הכנה מיוחדת יחאן זה השכל
 והדעת . ויותר מזה מה שצמטאן בישראל דבוק שכינה
 ושש חטופה מל שאר אומות שאין להם דבר זה
 כמו שיש למין האנושי מעלה יחירה שיש להם השכל
 ע"י הכנה שכתם על שאר בעלי חיים שאין להם

לא הי' לקיים גזירה המלך. אך על זה קשה הא אין המלך כפרע מחויב על מנה עד שפרע מהשר שלו על מעלה ופי' הטעם שהשר שופע כח לאותה זו להרע או להיטע ובהשר יש לומר שפיר דבוכחו לקיים מצוה המלך ובללוסי' עשה שפטים פי' במדרש דקאי על שר של מעלה. ועיב אחר המניד. אלו עשה צהם שפטים כהיין הראב"ד קשה למה עשה באלוהייהם. שהנה שר של תן וסווא מחוטר לעולם כהיין הרמב"ם והחשבון אלו מחחיל מילחא וחסיה אינו לריך להיות די' מלוא סנה משום שטרטון המזב גם על ישעאל ועשו או צהיפך לעולם החשבון מחחיל מילחא ומלרים כעכמו דמחי' חיה להשחטער עם ישראל עפי' ענישעאל ועשו. אמנם זה איכו דקיי'ל צבור טועל פי שטים צככסי' אציו ופוער עם איכו דקיי'ל צבור טועל על אציו ומקרא מלא הוא צני צבורי ישראל וגוי' ואם מאן חסה לשלה הכני סודג אח צנך צבורך וכי' הרי קרא לישראל צבורי איכ אף צנחשצ צבור גם על עשו וישמעאל מביע הרי ישראל הכבור פי שטים לו ומביע על חלקו רפי' שכה ועל עשו וישמעאל רק קנ"ג ישנה איכ הקוציע והלא ילאנו צרדיו שכה והמולרים כדין עשו לכן אחר אלו עשה באלוהייהן ר"ל כהיין הגי' ששכלס הזמן שמינוי עלינו רק החלי שגם עשו וישמעאל לריך להשחטער קשה עיז למה הרג צבורייהן ע"כ שדין ישראל ככבור ועל שלא שמונו לשלה אוהם הרג צבורייהן ולצבור מביע פי שטיים הוא רפי' שכה ולא הי' העה עוד צרדיו אמנם יוכל לומר תיין הדי' של הראב"ד שסם הוקיפו שטענדו והכבירו עולם. והנה לכאורה קשה על היין זה הרי קרא כהיז ועצדום וענו אוהם וכי' איכ ליות לעוה אוהם. גם המפרשים כהנו שהקושי שטענדו של רדיו השלים לה' שכה. איכ אררצה הטיצו צה שיקלרו צמקום שתי' רחוי לחאריך השטענדו ולהטין כל זה נקדים ליישב הגוי' צצרכו (דף מ"ה) ויאמר הי' דצר כח בלאזני העם וגוי' וישאלו וכי' אחר רציו'כאי אין כח אלא לשון צקשה וגוי' אחר הקציה למטה צצקשה מנך דצר כח וישאלו וכי' כדי שלא יאמר אוהו לריך ועצדום וענו אוהם קיים ואח"כ ילאו צרכום גדול לא קיים ודיקדקו על לשון כדי שלא יאמר אוהו לריך וביארנו עפי' דצרי הסתיע צח"מ קי' רע"א דבנעט להח מחכה מהכי צמחנה עיז להחזיר. אבל כעכשנע לחציו לריך מחכה במורה וכאן אחר בלאזני העם וכי' עשומע שטענד להם בלחם ובסוד. רי"ל שלא בלגד ברך שאלה עיז להחזיר אלא צמחנה במורה וקטה מלי' לריך לכיז הא חם יטלוהו עיז להחזיר גי"כ יקיים שצנעמו צרכום גדול. אבל כדי שלא יאמר אוהו הלדקין ר"ל שאליו

הצמיה להח מחכה לצניו ואחרי כן ילאו וכי' ובנעט לחציו כח מחכי מחכה עיז להחזיר ואחי' שפיר הלשון שלא יאמר אוהו לריך ודויק. צד"א כראם ליישב. דהנה צכ' מולל מאש מוקשה עוד מלי' ל"י למס"כ להאריך ועצדום וענו קיים וכי' ואחרי כן וכי' לא קיים הל"ל כפשעא לא קיים ואחרי כן ילאו צרכום וכי' וחיין הכי דנש"ס איכא פלגוחא (צקידוסין ל"צ יועל כי' פסחים כ"א בני לגר אשר צטעריך חקנכה ואכלה או מכור לכרי עי"ט) אי וי"ו הוא כמו או לחלק או לאו איכ כל איכא דכחי' וי"ו הטיעוף ים לפירו צוי"ו המחנה או צוי"ו המחלקה וכן כולן חם לפירו ועצדום וענו צוי"ו הטיעוף ל"ל תרחי ואם מפרשי' אוהם צוי"ו המחלקה אי"ל רק או עצדום או עינו וכן הא דכחי' אח"כ וגם אח הגוי אשר יעצודו דן אח"כ וגוי' ואחרי כן ילאו צרכום גדול וכי' גי"כ יש לפירו או צטיעוף או צמחלקה ולכן ודאי על אחרי כן ילאו צרכום גדול לחוד' לא קשה דשנא הוא וי"ו מחלקה וא"כ אי"ל לקיים ואחרי כן ילאו וגוי'. אך כיון שצנענדום וענו קיים צהם איכ וי"ו הטיעוף הוא ולי' מחלקה איכ גם צרכום גדול כינא כך עיכ ולכאורה אין עמיכ זה לרקה חם כינא כשיטת הרעצין צבורה שחה' שכה לא כשלמו רק הקושי שטענדו השלמו. איכ אררצה טוכל לומר ועצדום ועינו הוא וי"ו המחלקה ורי"ל חם יטי' ועצדום לגר יטי' ח' שכה או ופינו רי"ל קושי השטענדו יטי' להשכלום חה' שכה. וגם לגני הרכום גדול הוא וי"ו מחלקה ולא לריך תרחי. אך לחיין הש"ס דהגלות החחיל מלידה יחאק אי"כ כשלמו חה' שכה ואז אררצה כגזר תרחי עצדום ועינו עכ"ז הי' ח' שלמים וסוי"ו הוא וי"ו הטיעוף. אמנם לפי הפסוק לקעיקן כרעצין די"לאו קודם שזנא חמנה קושי השטענדו וא"כ ל"ל ועצדום ועיניו הוא וי"ו המחלקה וכן ואחרי כן ילאו וגוי' לא לריך לקיים כיון שכצר דן אוהם ואיחא צמדרש רצה דן אח"כ וכי'. זה מכות צבורות אבל אוהו הלדיק ידע שהגלות החחיל צי כעשה' כמעט וגרים צה ויהחלכו מוגי וכי' איכ לחשבוננו כשלמו חה' שכה ואז הטינו לא הי' לריך חם לא שחאו וי"ו הטיעוף ושפיר יאמר הוא ועצדום וכי' ועינו קיים ואחרי כן ילאו וכי' לא קיים ואחי' שפיר הלשון שלא יאמר אוהו הלדיק ועיז אחר איכ כהיין הרמב"ם והשכלמה הזמן הי' עיז קושי' שטענדו או היין אחר לעולם הזמן כשלא ורק עפני הקושי' נעכמו מולרים כהיין הראב"ד איכ קשה למה נתן לנו עמוסם ולי דכחי' אחרי כן ילאו צרכום גדול. הא וי"ו מחלקה הי' ולי דכחי' ועצדום ועינו זה הי' לריך להשכלמה הזמן ושנא תאמר היין הגי' עפני שחטעילו אח ישראל לכן נענשו עיז אחר

דעניענן זיס הייט מפני ששליכו ילדי זיי ציארורי כחיז וילו פרעה לכל עמו וגו' אייז היה עיי שליח אייז למה היה כידון זעלמו ואם אומנס לפי המדרש על שמירק ובידק אייז אך על זה קשה הא עקו השונה צאמנס אייזקא וכאשר רק צברה הגו' ואייז קשה. והנה צמד' פי וירא וכן זיי צעלה אייזא כל מה זעעשה אצרהם למלאכים זעלמו עשה הקציה לנביז זעלמו. אחר ואקחה פה לחם כחיז הנכי כידון לכס לחם מן השמים. ומה זעעשה עיי שליח דכחיז יוקח הא זעע וגו' היה ביז עיי שליח דכחיז והכחיז זכור וילאו מייז וגו' והנה מרד טונה מרונה מחדש פורענוח. ואם צמדה טונה דקדק הקציה כיון שלא עשה זעלמו אלא עיי שליח גם הוא זעעשה עיי שליח מוכי'ס צמדה פורענוח אייז למה זעקע לרייזו צחוכו ריל פרעה זעלמו וילי דהק פה זעעשה פרעה עיי שליח פפרע מוננו זעלמו ואפייה הוי מדה כנגד מדה אייז קשה למה קייפק לרייזו על כל הקייפוקים יחד מן צאר ושליו ועכני כבוד ואייז צעביל אצרהם שאמר יוקח הא קשה למה היי כחיז מייז עיי שליח וזי הימח מפני שאמר יוקח הא עיי שליח פרע עיי שליח הא איין חילוק ואייז קייפק לרייזו לא היי צרכות אצרהם רק צרכות מרים כדאחזיל אייז כחיז קחי צרכות זעעשה עייז אמר דאייז קשה למה האכילנו זה המן דכבר צארנו עעם חגון מוויז היה להטון ג' זעמייז עעם לחם ועעם ללד השמון וכלפימה צדצש ומצולר צמדרס כגד זקיים נעמייז קעמייז וציארנו דאייזא צמדי'ס זעביל שאמר אצרהם ואקחה פה לחם הנכי מונעיר לכס לחם וגו' אומנס צמדרש אחר אייזא זעביל דכחיז יוקח הממאס והלכ וכו' זכו ישראל להטון. ועוד צמדרש למה ירד המן צאלוש זעביל שאמר אצרהם לושי ועשי ענות וגו' ואלו דברי אלקיים חיים והכל אמה זעביל פה לחם היי טעמו כלחם זעביל והמאס והלכ היי טעמו כלייפימה צדצש דכחיז דצש והלכ החמה לשונו וכגד לושי ועשי עונת היי טעמו כעעם ללד השמון וכייז אס היה זעביל אצרהם אזל אס היי זעביל עשה קשה למה היי להטון כל ג' זעמייז הללו. והנה שם המן הוא שם עלס כולל כל מאכלי פרעיים לה אחר אלו קייפק לרייזו צמדרש ואלו האכילנו אה המן עעם כולל ומנוחת היצה לחם דצש והמן דיינו דלא ידענו עעם לרדז זעביל משה ואייז לעולם לא היי המן זעביל אצרהם והא דהמן כולל ג' הטעמייז הטעם הוא זעביל קבלה ההייה דאייזא צמדרש כחיז לכו לחמו זעלמו וכו' אמר הקציה ראו' לכס להאכילכם את המן מפני שקבלתם את ה צורה מן השמים לחכי כחיז הנכי מונעיר לכס לחם מן השמים

אמר למס קרע לכו את הייז דאייז צמד' שטען קר על מלכים הללו זעמייז והללו זעמייז ומה כעחנו לכו מאלו וכו' והקציה השני. וכו' אמה דן קיינג צמדיז ואומנס כללון. והנה הק מייזן דאומנס הוי דפעור דרייזי אדם מביע מחוייזים המה לקדם השם ובעייז המין הוא יתרג ואל יעבור ועבור על בני החלל את שם קרטייז וגו' ועל מלוח ונקדשתי צחוק בני ישראל וכו': גם המייזן קיינג צמדיז לא טוב הוא דידוע דגם השועא מנבלי דמה קיי על הנפש לא טוב. וגם השונג לרייז כפרה ורק סקנזתו היי עכפיז אייז דיינס כמלרים שמה מייזים יומר מייזראל לכן אמר אס אמה הוא סנעטו ישראל חוטי' ומצויז עזירה אייז למה קרע לכו את הייז (פרי ידוע עמייז כחמלא המה כעצולר צמדרש על פי והעייז להם חומה חמה כהז ובעידן ריחחא מענטיין על עשה וכמו צביארתי הפסוק לולא היי קחי' לכו זקום עלייז אדם זמו פרעה להעניז על דמה אזי מייז זעלמויז צמחה אפס ריל טענה הללו זעמייז והללו זעמייז אזי המייז שטפויז כי נחלה עבר על נפשייז. ריל גם אמהו חליו כמחוס. אזי עבר עלייז המייז הייזויזים ריל מהמלרים קממה הייז מויריים (כיל) ועייז אמר הצביד אייז כמייזן הקציה ישראל הייז שונגייז עייז קשה למה הענייזו צחוכו צמרה. צקפר זעה אהרן פי' שקוקייז הוא עייז קאחמיל צקפוק כי לא העניז נפשי לטאל לא חמון קייידך לראות קמה והכוונה צו כי אדם עייז לו ממאיים קליים אס שאינו ראו' להשאר צייזתס ללעימות מביע מענייזין אותו דרך שם ומצוה'ים אותו לכער עייז הספלל מלכד כי לא העניז נפשי וכו' לא חמון קייידך אפילו לראות קמה וכן כאן מהראוי לקרוע הייז על כל פקיעה ופקיעה כדי קייזו עכפיז מוצהלים כדי לכפר. אזל הקציה הענייזו צחוכו צמרהם מחילתו עד קיפו ווי אמריין דחמאנו צונגו צמרה הייז לטיות עכפיז כפרה צנהלז ואס האמר זעעשו ישראל קממה וכהמאל עליהם רחמי' כדאייזא צמדרש קשה הא גם המלרים עשו השונה ואמרו אנוסה מפני צייז ישראל וכו' כי היי נלחם וגו' וכאשר עען מר על המלרים אס אייזם זוכין דדיין קצ עעליהם צמחיים ואייז קשה למה זעקע לרייזו צחוכו ולא היימחם לנכות ואס האמר לעולם שגם ישראל העמאל ורק צרכות סמסונה כללו והא דקעק את המלרים צחוק הייז הייזו מפני מדה כנגד מדה. כדאמרו רזיל הייז צקשו לדונס זעמייז כידונו הייז עייז אמר למה קפק לרייזו צמדרש. ואקיים המדרש רבם. פרעה שמירק ובידק זעלמו שאמר מייז וכו' פפרע מוננו זעלמו. שנאמר מרכבות פרעה ירה וגו' סכמזש שמירק עייז שליח פפרע עייז שליח וקשה לפייז לפי זעעשה הגו'

השמים וע"ז אשר לנו לחמו זלמתי וגו' והנה החורה
 הוא כדרך צמחה הללו צמקתאות להם ומקטיר וכו'
 מחוקים מדבש וכופה לופים דבש וחלב תחת זלמתי
 וכו' ח"כ רחמי לחמו ב"כ לכוללס יחד אך לפ"י
 קשה למה כהן לנו את השנה ואחרי מקורס דכ"צ
 צנו ויהי ביום השביעי ילאו מן העם ללקוט וגו' ויאמר
 ה' עד אנה מאכנתם וכו' ילאו כי ה' נחן לכס השנה
 וגו' יט' לרקק צמח שאמר ראו וכו'. ועוד מה שאמר
 נחן לכס הל"ל ליום לכס והענין הוא דאמרו חז"ל
 גוי ששנה חייב מיתה גם אמרו חז"ל מנחה יט' לי
 צניה גנזי ושנה ששה (ע"ן צילה פ"צ) והטעם על זה
 כהן ה"פ"ח כי כלטוו האומות על זה אחר המבול על
 אשר ראה שמרוב עובדה חמאו בגזל ובעריות גזר
 עליהם הקב"ה שיחטקו חמיר זיטונו של עולם
 ועבודה אדומה שביעה שניהם ומטכחה עון' ולכן אשר
 להם השנימה אצל ישראל ציוס השנה עוקקים צמורה
 וצחפלה (כאשר רבו חז"ל על פסוק ואני הפלחי
 וגו') וזהו צמח הוכחה מוקר לדורות שלא יעשה כן
 צמקוטינו לטייל צבנות ופרדסים כי לא לקצונו עה"ס
 ולשמעו הוכחה מוקר כל אחד ואחד לפי כמו צבורי"ת'
 והנה הקב"ה נחן המון ציוס שסטי כפול הרי ה' להם
 גם על השנה והיו צעלים והולכים מן לטייל וללקוט
 חף שהיו להם עוד מאחמול בקשו חובל לנו ומענינו
 צני אדם ע"ז אשר הקב"ה ראו צעין צניה כי ה' נחן
 לכס השנה ולא לאומות וכל זמן שלחם צבניחמו
 אחס קונים שלימות צמורה לא כן עמה כי מאחנס
 לממור מלתי וגו' ועוקקין צעיל ומחוק'. והנה קשה
 איך אפשר לומר דהמון צבציל החורה הרי המון קדמה
 לחורה ול"ל כדאית' צמדרש שלא כיהנה חורה אלא
 לאוכלי המון וביארו חז"ל משום כל זמן שעיסקים
 צפרנסת א"ח לעסוק צמורה. ור"ל לא כיהנה חורה
 אלא לאוחס שאין להם דלגה פרנסה. אך המפרס'ס
 מקס'ס הא איכא טנה טיוכל כל אחד לעסוק צמורה
 צלי מדרות ודלגה ומסתחא קאמר חס המון צבציל
 החורה קשה הא קדמה ול"ל שא"ח לחורה צלי המון
 משום דלגה וערדה קשה ח"כ למה נחן לנו את השנה
 צלי ח"ח טנה ללמוד אצל הסתחא קשה וזה אלו נחן
 לנו חס המון ולא נחן לנו השנה דיינו (והנה הפוקקים
 פלגי' ח' כלו לה' או כלו לכף וקאמר צמ' צמנה
 כ"ע מורה דע"י נמי לכס ועיין צמ"ח ריש הלכות
 טנה מה שחשב על הפ"ט) עכ"פ אז צמחה המון למה
 הולרכו לטנה הא גם צמול יוכלו ללמוד צלי דלגה
 פרנסה ממחה המון וא"ח לעולם המון צבציל החורה
 והשנה כי אות היא צני וביניהם אי נמי עיקר המון
 ה"י כרי פתי"י מופח למידות עולם אשר גדל מאין אל

והסירור הוא כך למה הולחנו ממלרים הלל לא
 הביע טעה ול"ל דמחשב דה"י טנה
 מאצנתם או מלידה ימחא ח"כ קשה קושי' הרמזים
 למה נעכסו המלרים וא"ל כחירן הרמזים הא ה"י הדור
 עקיים וא"ל למה עשו צהם שפטי'ס וא"ח כח' הראצ"ד
 שלא עשו לקיים גזירה המלך ע"ז קשה למה עשה
 צאלותיהם והיינו הקר שלחן הא צהשר יכול לומר
 שהי"ס גזירה המלך וא"ח כחירן הרמזין פנס שמועאל
 ונצטו

ועשו חייב לשלם הסוד וכשאר לישראל רק החלי ע"ז קשה למה הרב צבוריין על שלא שמוע לקול ה' בני צבורי ישראל וצבור מוטל פי שכים ומייב בי"ב פי שכים ואל"ה סקתי ש'עבוד השלים ע"ז קשה למה קוע לנו אח הים הא גם אחמנו מטאנו והללנו ע"ז והללו ע"ז ואל"ה שאלמנו סוגנים היינו קשה למה העבירנו צהורו צהורה ה"ל לנסל אוחנו ואל"ה עטרו תשובה קשה למה שקע לריכו צהורה הא גם הם עטרו תשובה ואל"ה מפני שחיק ונדק הא חיקין לנסקוף ואל"ה מפני מדה כנגד מדה קשה הא ע"י שליח סיחם הליוו ואל"ה שאין חילוק ותכ"ז היו קשה למה ספק לרכיבו צמדנר וגו' ואל"ה צוכוה אכרסם קשה למה היה כחיכה נחיים ע"י שליח . ואל' ח'ל צצביל שאמר אכרסם יוקח כח ע"י שליח הא אין חילוק ומדה טובה ערובה ואל"ה צצביל ומס קשה למה האכילנו המון של כמה פעמים ואל"ה המון צצביל הסורה קשה למה קדמה ואל' שא"ל להורה צ"י מן סרי י"ס שנה ואל"ה המון להרעות חידוש העולם צמופה קשה אי"כ למה קרבונו לפני הר סיני להרעות לנו כי ה' הוא אלוקים כפי' רמ"י . וכן כחידי אהם רחיסם כי מן ספומים דברתי וכי' לא העטון אחי וכי' ואל"ה להיות עינינו רואות את מורינו ולא יהי' שכתם קשה למה כתן לנו את הסורה צמהנה ואל"ה שלא לומר אי אפסי' שא' חזרה ולא עלי' לזכות זה קשה למה הסכימו לא"י הא כבר אמרנו אי אפסי' אלל מרגלים אלל שכ"ז ומעלות עוניה טעמם הקב"ה מענו כפולה ומכופלה . ובזם יונן ספקוקים צההלים עי' רבות עטיה ה' אליה' כפלאוהך ומחטבוהך חליוו אין ערוך אליך' אגידה ואדברנה עלמנו ומספר יבואר ע"י עמ סבי השלים ז"ל צהגדס על מסקי' כמה מעליה: מוצות וגו' הנה כסכהצונן צבקי' הסס י"ס צכל אחד מהם צ' תועלה הסם גושא והועלה הסמשך ממוכו כמו ספק לרכיבו צמדנר ונדק אשר צו הסקי' עעצוכס כהן להס מחבל טיב וצדיא לחזוק גומס גם י"ס ללמוד מומי הועלה מה כמו שקע לריכו צהור' הים מלנד המוכס סכעסס לנו צזה י"ס צה הועלה ללמוד מעני סהקציה' השלס מדה כנגד מדה . גם י"ס נקיס הרנה ש"ס להס תועלה אחד כמו מכה . דס אמרינן צגנ' ומכה דס מטסירו צני ישראל וממכה סחך בי"ב ה"י להועלה זה דמונו יל"ה צרכוס גדול . ע"ז אמר רבות עטיה ר"ל רב הועלה עטיה צכס אחד . גם עטיה נקיס הרנה להועלה אחד ומלנד זה כפלאוהך ומחטבוהך חליוו ר"ל ללמוד מענו הועלה ויריעת לנו כמו שביארנו אין ערוך וכי' דסנה אמרו חז"ל צני צניה ללמד סכחננו צע' סכחם שלא כסרין צע' מקעי וממרינן צגני' ספעס אחת ססנן דרך גרילתן

לפי הזקנה ופי'א לפי חכמתו וערכו אי"כ מליבו לסעמיס מחשב הרבנים לפי ערך המון זה אחד זה . ולפעמיס לפי ערך חסידותו ויקרן לכן אמר אין ערוך אליך' וכי' ר"ל לא אוכל לערוך אוחן כי לפי המון זה קודם ולמי תכלית הסמשך הסמאחר קודם ואס האמר חגדה וארצנה ר"ל . אחסנן צ' פעמיס פעס לפי המון ודקך עס י"סן ופעס לפי חסידותו והכליטן ע"ז אמר עמלו מספר לא אוכל לסעריך אוחן חיזה תכלית יכשר הזה או זה וגם י"ס הרנה נקיס להועלה אחד כמו מעכה דס הסעירו צ'י ומכה סחך בי"ב ה"י להועלה זה . וצודאי' ססרכוס גדול הים יומר צעיר' אי"כ לפי חסידותו וערכו הים סחך צעולה ורלו"י להקד"מו . ולפי המון רלו"י להקדים עכה דס . ובזם יונן כעי' צמזמור קיס' סינח מספר הסכוס צהורה צאמרו . סלה סחך ויחסיד' וגו' סין ארלס וגו' הקדיס ערוב לכניס . גם צמזמור ע"מ אמר . ויהן להקיל יבולס וגו' ויסרג צד בפנס וכי' הקרים הרנה לצד צולא כסדר הסורה ויונן עפ"י מה סכמוצ סיע"ה סכל מכה ה"י כולסה לפדע כניס ערוב . לפדע כולל כריס ערוב דבר וכן בולס לפי"מ מרס עה"י עיקר סמכה סל כניס כבר ה"י ערוב טפל אל עכה דס . וגם כבר ה"י הרנה טפל אל עכה דבר מרס סס"י מכה צד העלמי . ואי"כ הן צקיר ספעסס אי אפסי' להעריך אוחן מפני סכלולים זה צום וסן לפי ערך תכליתן סמנעך בי"כ לא אוכל להעריך אוחן כי לא ידעתי חיזה תכלית יכשר וגם י"ס הרנה ככליתו ללאהד (צליא חך קלון ז"ח ויעדער כלך' דער ליטעפאלנג כלך' כלך' דעם גראדע דעס אנטעוועקטס כיכס ארדנען) חס עלמו מספר :

מתני'

צע' ע"פ דף ק"ע ר"ג אומר כל מי שלא אמר ג' דברים סאלו לא יל' ידי מוצתו זאלו הן סכח עלה ועוד . וכי' הסוס' והר"ן דעדייק מתיצה ומתרחס זנה סכח סלריך לומר ואע"ג דלא סחבר סס עלה ומרור עכ"ז ילפי"ן מי"כ עהיקסא וקשה הא פעטעא דקרא ומהרסם סתוה תשובה לסאלה סנן מה סעצורה סולח לכס אי"כ מני"ל דבעינן אמירה צפני' עמלו חף סלא על סאלה סנן . ועיר' קשה דכ סיקיטא דעלה ומרור לא צידור כולו חלי' עי' פ' כ"ס דף ל"ס ונדק קי"ז ע"ס ובראש"ס ע"פ גני' אכילה ערור צכיס עמוס סברכס מעסע בי"כ דלא ס"ל סיקיטא מעלי' . וכלעכיד דגס צספעא דקרא מוכה דבעינן דוקא אמירה . דתנה קשה על סאלה סנן מה סעצורה זאלה לכס וכי' מה הוא קוסימו חס על גיף סקירן פסח

ומרור דלגיב מה הסוגה יבא לשאלה הנה דשאלתו
 ע"כ על הכל ככ"ל אע"כ ריגועו לו הסוגה ע"י סידור
 דצרינו דלעמוד ומוכח שפיר - ועד"ז ציארנו צמ"א
 שאמר סחבס מה העדות והמוקים והמשפטים ששאלנו
 למה נקדיעין המלות שהן ערות על שלא הספיק בל"קס
 והמוקים הן על קרבן פסח כדחז"ל ושנרתם את המוקה
 בחוקה הפסקה הכחוב מרצר והמשפטים הן על המרור
 שנרצו על משפט מרורת ח"הס וכיון דפסקה מוקדם
 בזמן כ"ל שרמזתו על שפסקה מוקדם למה שרמזו
 העלה שלא הספיק וכו' וע"ז אנו משיבין ח"ן מפע"רין
 אחר הפסקה אפיקומן שהפסקה אינו כאלל אלא על
 השיבוע ע"כ ונקדיעין מלה אע"פ שפעם רמזתו ע"אחר
 לעעם רמזתו הפסקה וא"ש וכיון

וי"ו מוקם לומר הא דשאל דוקא על הפסקה ובאשר
 דחז"ל שהיא שאלה הנה הרשע והנה שאלתו
 הוא על כל המלות שהן לו לעול ולמשא כבד על הרשע
 לעשותם אלא שכל המלות הנכעסם ביחודי חנה עישה
 המלות ארעי בהפזי ובמסירות כדרך של צ"א אכל
 בפסקה שאין שוחטין את הפסקה על היחיד כדח"ה" ס"פ
 כי"ד ל"גין ואפ"י לרי' יוקי ע"כ לכתחלה לא דכחיב
 יעשו אותו וכדח"ה" ב"ד ל"ה וכמיש הרעב"ס בהלכות
 קרבן פסח מאותו סוגי' ורי"ך לסיוח כמנה בחנוכה -
 בזה ח"ן לו לרשע עלה להעלות מונחה ע"כ מרצר גם
 לאהרים להפיעו מעשיהם ואומר להם מה העבודה
 תזאה לכם ע"כ עיקר שאלתו הוא רק בפסקה מש"כ
 בשאר מלות וק"ל -

אי"כ מ"ש דמוקס' לו על קרבנה יזחר ועל שאר מקרבני'
 ושרי יזחר ומתחיים ספחים יש לנו בכל המנה כדח"ה"ס
 הלל לנבי צהירח ר"ס אלו דברים מלבד קרבניה יחידים
 ול"ל דעיקר קושיותיו על אכילה קרבן פסח דבכל
 הקרבנות נעמל בעשר והמלג קיים זרק הרס כדח"ה"
 צמסנה דף פ"א ובפסקה נעמל הנסר אינו זרק דעיקרו
 לאכילה וכן צמסנה דברים הנאים צמ"אחא איכס
 כאלים כדח"ה" צמסנה דף ע"ו ובפסקה כאלל ע"קרו
 לאכילה ע"כ שואל מה העבודה תזאה לכם לכס ד"יק'
 שנקרחה אכילה עבודה לכס משונה עשאר הקרבנות
 שעבודה לכתים בהקטרה הריקת וכו'ן העבודה באכילה
 ח"ך לפי"ו קסה אי"כ אח"י שואל על אכילה הפסקה
 המתאחר לאכילה מלה ומרור מקודמים עפ"י שהפסקה
 אינו כאלל אלא על הסובע אי"כ הו"ל לשאל ג"כ על
 אכילה מלה ומרור מ"הו על המרור יש ליישב כיון
 דמרור אינו בזה חונה רק בזמן דח"ה"ה פסקה כדח"ה" דף
 ק"ז אי"כ עיקרו לפסקה אכל על מלה דאפ"י צונדל"כ'
 פסקה הו' דחור"ה" קסה ואס כאלל דשאלות הנה
 מה העבודה תזאה שאלתו קסמה קחי ע"כ כל מלות
 אכילה שזנה הליה דא"כ צמסנה שמשבין לו רחוי
 לפס"ב על דאשון ראשון מוקדם על מלה ואח"כ על
 פסקה ע"כ נראה שצמסנה אותו הסובע של ואמרתם
 הוא על שאלת הנה מה העבודה תזאה הוא שאלה
 בן העשע כדחז"ל מהעבודה לכס ואל הנה כפ"ל כאלתו
 אי"כ ח"ן משיבין לו כלל רק על שאלתו אנו אומרים
 אשר עשה ה' לי כדחז"ל - אלא דמ"כ"ת שמה יש הקוים
 להסביבו למוטב אנו אומרים לו המתן עד שנקרר הדברים
 ויבנו מ"עב וכיון שאנו ממיימים בל"ה"ה לאמר השאלות
 ותחשבות של פסקה מלה ומרור כדברי ר"ב אי"כ ח"ן
 לרי"ך לו לטוב לשאלתו צפרעית אלא י"ה" לו הסובע
 ומילא מתוך הדברים הנרובים לו אח"כ ממילא הו'
 ח"ן קושי' דה"ל להקדים מלה דרסי סידור הדברים
 הן כאלו אנו מקדים הסובע בלי שאלות השואל
 ע"ד שקידרן ר"ג צמ"כ" - והנה המקרר דברים מקרר
 כקרר הווי"הן וע"אחר שהפסקה הוא עפ"י שפסקה על
 צהי בני ישראל! והמלה הוא על שלא הספיק ע"כ
 הקידור כיון. פסקה קודם והשואל המקרר לעלנו שרי
 שאלתו עיקרו כ"י להו"י הסובע סידועס לו בשאלתו
 ע"כ הקדים פסקה למלה - והא שקידרו מרור לנסוף
 אע"פ שטעמו משום ויעררו את ח"הס וזהו קודם
 כיון דמרור עיקרו לפסקה ואינו חונה צמ"ז ע"כ סידרו
 לנסוף שחאו רק כעפל לפסקה ומלה וא"כ מוכח שפיר
 דהך קר"א ואמרתם הוא מלה אח"ה צפ"י עלמו לא
 על הסובע השואל אלא סידור דברים כשואל ומשיב
 לעלמו - ומע"י מוכח ג"כ הסי' דחייב כן צמ"ה